

A21 Denpora baten izan ninzan...

Poema honetan bi parte bereizi behar dira: lehenengo 32 lerroetako estilo narratzailea, eta azken sei lerroetako estilo zuzena. Baina estilo narratzailean kontaturikoa ere bi partetan banatu behar da: lehenengo 14 lerroetan kontaktzen du bihotza zauritu dion dontzeilak ez diola eskatzen diona ematen (*bizi nax bizi penadua*); bigarren partean (15-32 lerroetan), bizkor aldatzen da egoera: dontzeilaren logelara doa eta, hitz goxoz limurtu ondoren, nahi zuena lortzen du (*pena hartarik askatu nau ta bizi nax bizi kontentua*). Azken zatian (33-38 lerroak) jakingo du irakurleak dontzeilaren gelan zer gertatu den: haurdun utzi du (*donzeileoni egin jakak izta-ondoan handitua*), baina orain ez du ezer hartaz jakin nahi eta beste mutil bati esaten dio haren ardura hartzeko. Neskaren ardura hartu behar duen mutila soldadu dago Donostian, eta seguruenik hartaz trufatzeko aipatzen dira lehenago balezta eta zagita, *militia amoris* gisakoan baitihardu protagonistak, dontzeilaren mutil-laguna benetako soldadutzan dagoen bitartean.

Mutil-laguna edo dena delakoa “Donostiako San Franziskuan” dela soldadu aipatzeak eskuizkribuaren kronologiari buruz hausnartzera behartzen gaitu. Donostiako frantziskotarren komentu ezagunena 1606an sortu zen “El Churrutal” lekuan, Atotxan, gaurko Zuhazti orubean (cf. Amundaray 2003), eta kronologia hori ez dator bat, ustez, eskuizkribuari buruz dakigunarekin, Joan Perez Lazarragakoa 1605.ean zendu baitzen. Lehenago, 1512tik 1516ra (edo are 1539ra), frantziskotarrek Antiguu auzoan izan zuten eliza bat, baina ez dugu aurkitu inon eliza horri “San Frantzisko” deitu zitzaionik, “San Sebastian el Viejo” baino. Lazarragaren bizitzako datak kontuan hartuta, frantziskotarrek 1569an San Martin (Amara) inguruan zabaldu zuten eliza izan liteke poema honetan aipatzen dena, eta horrek 1569a ezarriko luke *post quem* data gisa, eskuizkribuko lerro horientzat behintzat (eta kontuan izan behar da lerro horiek eskuizkribuko lehenengo testu nagusikoak direla). José Ignacio Lasa frantziskotarrak azaltzen duenez (Lasa 1982: 48-69), 1569an frantziskotarrek bigarren saioa egin zuten Donostian komentua sortzeko, eta eliza zabaldu ere zabaldu zen 1569ko maiatzaren 4an, baina horren kontra agertu ziren zenbait erakunde, eta artillerialarien iritzia erabakigarria izan zen behin betiko ezetza emateko, zerka barruko hiribilduarentzat eraikin arriskugarria izan zitekeelakoan; frantziskotarrek eraikin hori utzi zutenean, hiriak hartu zuen beretzat etxea, 1570eko abuztuaren 23ra arte, Donostiako alkateak egun horretan eman baitzizkion berriz giltzak lehengo jabeari; litekeena da 1569-1570 bitarte horretan soldaduak izatea barruan. Gainera, kasualitatea bada ere, Aguraingo seme bat (“Prudencio de Araya, vecino de Salvatierra”) agertzen da lekuko gisa elizaren eta hiriaren arteko auzian (Lasa 1982: 123-124); horrek erakusten du, gutxienez, bazela garai hartan Donostian Barrundia eskualdeko jendea.

<1193v>	Denpora baten izan ninzan amoreminez ¹ tentadua; ² donzeila batek edegi ³ zidan oi ⁴ neure bihotz koitadua. Egun askotan nik egin nagon ⁵ modu askotan erregua, arren, osatu nengiala ⁶ ha lizan ⁷ gero ⁸ medikua. Errespuesta emaiten zidan	5 10
---------	--	---

¹ *amoreminenez*: ‘maiteminez’; Berpizkundeko poesian topiko ezaguna da “amarez minduta” egotea (Petrarca, Garcilaso...): maitalea “amoreminenez” dago, ezin duelako lortu maitatuaren amodioa (arrazoiak askotarikoak izan daitezke).

² *izan ninzan / amoreminenez tentadua*: ‘amoreminak tentatu ninduen’.

³ *edegi*: ‘edeki, idoki, erauzi, kendu’.

⁴ *oi*: Eskuizkribuko poemetan maiz erabiltzen dira *oi* eta *oita* betegarriak (bakanka *oi eta*), bertso-lerroen neurri egokia lortze aldera.

⁵ *egin nagon*: ‘egin nion’.

⁶ *osatu nengiala*: ‘osa edo senda nintzala (hark ni)’.

⁷ *lizan*: ‘zen’.

⁸ *ha lizan gero*: ‘hura baitzen, hura zenez’;.

lizala ⁹ neska onestua, aita-amaak ¹⁰ likeoela ¹¹ berebiziko ¹² afrontua. ¹³ Ni, barriz, gizon desdixaduau bizi nax bizi penadua. ¹⁴	15
Egun batean hartu neben neure bailesta armatua; zagita ¹⁵ zorrotz bat ifini nagon berar gaxtoaz ¹⁶ gantxitua. ¹⁷ Laztanagana oi izan ninzan huts egin baga giadua; kamaraetan ¹⁸ idoro neben santua legez pintadua. ¹⁹ Neure ahoau ifini neben palabra dulzez gantxitua;	20
bere zenzuna ifini nagon promesa askoz pobladua; neure haragi gaxtoaganik izan ninzan ni tentadua. ²⁰ Ezin sufridu neikean ²¹ biziagati ²² tormentua; pena hartarik askatu nau ta bizi nax bizi kontentua. ²³	25
—Donostiako San Franziskuan ²⁴ hagoan gizon soldadua: donzeileoni egin jakak ²⁵ izta-ondoan ²⁶ handitua. ²⁷	30
	35

⁹ *lizala*: ‘zela’.

¹⁰ *aita-amaak*: ‘aita-amek’.

¹¹ *likeoela*: ‘egingo ziotela’.

¹² *berebiziko*: ‘oso handia’.

¹³ *afrontua*: ‘kargu-hartzea, errieta’.

¹⁴ *bizi nax bizi penadua*: Bi eratara uler daitekeela uste dugu: 1) ‘bizi dut bizitza penadua’. 2) ‘bizi naiz bizi, penadurik’.

¹⁵ *zagita*: ‘gezi’.

¹⁶ *berar gaxtoaz*: ‘pozoinaz’.

¹⁷ *gantxitua*: ‘gantzutua, igurtzia’.

¹⁸ *kamaraetan*: ‘ganbaran, logelan’. Eskuarki leihorik gabeko gela da, barrura ematen duena.

¹⁹ *santua legez pintadua*: ‘aurpegia kosmetikoz margoturik, elizetako saildunen irudiak izaten diren moduan’. Ondo aztertu dira emakumeek XV-XVII. mendeetan aurpegiera aldatzeko erabiltzen zituzten apaintze-lanak: ilea argitu, aurpegia zuritu, ezpainak eta masailak gorritu, hortzak zuritu, betileak eta bekainak belztu eta apaindu... Hemen aditzera eman nahi du bere zain zegoela neskatoa, mutilaren gustukoa izateko apainduta.

²⁰ *neure haragi gaxtoaganik / izan ninzan ni tentadua*: ‘nire haragi gaiztoak tentatu ninduen’.

²¹ *Ezin sufridu neikean*: ‘ezin izango nuen sufritu’.

²² *biziagati*: ‘bizi guztiko’.

²³ *bizi nax bizi kontentua*: Goragoko A: 15 bertso-lerroan bezala, bi eratara uler daitekeela uste dugu: 1) ‘bizi dut bizitza kontentua’. 2) ‘bizi naiz bizi, kontenturik’..

²⁴ *Donostiako San Franziskuan*: Donostiako frantziskotarren komentu ezagunena 1606an sortu zen “El Churrutal” lekuan, Atotxan, gaurko Zuhaitzi orubean, baina Joan Perez Lazarragakoa 1605.ean zendu zen. Frantziskotarrek 1569an Donsotiako San Martin (Amara) inguruan zabaldu zuten eliza izan liteke poema honetan aipatzen dena.

²⁵ *egin jakak*: ‘egin zaiok’.

Nik lanzeteaz jo diat²⁸ eta
oi hik ezarrok enplastua.—²⁹

Nola aipatu testu hau:

Lazarraga, Juan Perez, 2010 [c. 1602], “A21 – Denpora baten izan ninzan... (Gaurko grafiara egokitua)” [PDF], in G. Bilbao et al. (arg.), *Lazarraga eskuizkribua: edizioa eta azterketa (1.0)*, Vitoria-Gasteiz: UPV/EHU. Interneten eskuragarri: <<http://www.lazarraga.com>> [Kontsulta: uuuu/hh/ee].

Lan hau [Creative Commons-en baimen baten mende](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) dago

²⁶ *izta-ondoan*: ‘izterondoan’.

²⁷ *handitua*: Haurdun dagoela adierazteko.

²⁸ *jo diat*: Hika ari da, gizonezkoa gizonezkoari.

²⁹ *Nik lanzeteaz jo diat eta / oi hik ezarrok enplastua*: lantzeta odola ateratzeko edo larrua ebakitzeko erabiltzen den lanabes zorrotza da; hemen (eta A19: 52 bertso-lerroan) metaforikoki erabilia dago, jakina, gizonezkoak hankartean duena adierazteko. Hortaz, berak jo badu lantzetaz, esaten ari da berak utzi duela haurdun, baina orain, zauria berak eragin ondoren, besteak sendatzea nahi duela (*hik ezarrok enplastua*), hots, soldaduak hartzea haurdun dagoen neskatoa.